[V p 4]

TUM ILLA prosa[1] quarta libri quinti in qua[1] incipit Philosophia dissoluere istam dubitacionem Boecii et diuiditur ista[2] pars in duas, in quorum prima ostendit quandam difficultatem quam continet ista dubitacio.[2] In secunda[3] incipit istam dubitacionem soluere ibi[4] (10) QUOD ITA DEMUM. Circa primum duo facit. Primo enim[5] ostendit huius dubitacionis difficultatem. Secundo assignat difficultatis causam ibi[6] (6) CUIUS

---

1 prosa ... in qua om. P / 2 ista pars ... continet ista dubitacio OJ (quam difficultatem continet ista dubitacio RD) in duo primo ostendit quod ista dubitacio continet quandam difficultatem PPeG / 3 secundo P / 4 ibi om. P / 5 enim om. P / 6 ibi om. P /

CALIGINIS. Manifestat ergo huius dubitacionis difficultatem primo ex hoc quod non de[7] nouo sed ab antiquo mouebantur homines ista dubitacione dicens (1) TUM ILLA scilicet Philosophia INQUIT, HEC QUERELA DE PROVIDENCIA VETUS EST. Secundo ostendit difficultatem[8] eius ex hoc quod magni uiri qui eam pertractabant non poterant[9] eam dissoluere. Unde dicit quod[10] HEC QUERELA[10] VEHEMENTER AGITATA id est disputata est A[11] M. TULLIO dicens CUM DISTRIBUIT DIVINATIONEM scilicet in libro de diuinacione ubi diuidit diuinacionem in multas species: nec[12] solum hoc[13] sed TIBIQUE[14] IPSI RES[14] DIU PRORSUS MULTUMQUE[15] QUESITA, SED HAUDQUAQUAM id est non alicubi[16] AB ULLO VESTRUM HACTENUS SATIS DILIGENTER AC FIRMITER EXPEDITA quin immo Tullius non ualens istam difficultatem dissoluere negat[17] penitus prouidenciam[18] et prescienciam[19] futurorum a Deo in libro prefato. Et[20] hoc ut saluet[20] (liberum arbitrium). Deinde[21] cum dicit[21] (6) CUIUS CALIGINIS assignat

---

---

8 diffinicionem R / 9 potuerint (?) P / 10 quod hec querela PPeG h'q' querela OJ h'quid' D h' inquid R / 11 a om. O / 12 non R / 13 hic R / 14 tibique ipsi res OJ ibique tibi ipsa res R tibi ipsi res PPeG / 15 multumque R multumque ODPPeG / 16 alicubi OJR aliter P / 17 negauit R / 18 prouidenciam penitus R / 19 presenciam O / 20 et hoc ut saluet OJR et hoc ut soluat P / 21 deinde ... dicit om. P /

causam huius difficultatis dicens CUIUS CALIGINIS id est obscuritatis[22] siue[23] difficultatis CAUSA EST QUOD[24] MOTUS HUMANE RACIOCINACIONIS NON POTEST ADMOVERI[25] id est applicari comprehendendo[26] SIMPLICITATEM DIVINE PRESCIENCIE, QUE[27] scilicet simplicitas diuine presciencie[27] SI QUEAT EXCOGITARI ULLO[28] MODO, NICHIL PRORSUS RELINQUETUR[29] AMBIGUI. Deinde[30] cum dicit[30] (10) QUOD ITA incipit soluere istam difficultatem. Et circa hoc[31] duo facit. Primo ponit motum quo intendit procedere[32] circa dissolucionem[33] istius dubitacionis.[34] In[35] secunda parte[35] secundum modum positum prosequitur ibi (11) QUERO. Modus autem procedendi est ut[36] primo more disputacionis[37] discuciat motiua Boecii, secundo uero[38] quasi determinando[39] dissoluat. Unde dicit (10) QUOD[40] id est racionem[41] et causam difficultatis[41] in hac dubitacione ITA[42] DEMUM PATEFACERE[42]

---

22 obscuritatis om. R / 23 uel P om. R / 24 quia P / 25 amoueri P / 26 apprehendendo P / 27 que scilicet ... presciencie RPPe om. OJD / 28 ullo JRD nullo OPPeG / 29 relinquetur OJ relinquatur RD relinquitur PPeG / 30 deinde ... dicit om. P / 31 circa hoc om. P / 32 procedere om. P / 33 dissolucionem OJRD solucionem PeG difficultatem P / 34 diffinicio P / 35 secundo PPeG / 36 quod R / 37 more disputacionis OJRD disputando PPeG / 38 at P / 39 declarando R / 40 quod P quid OJRD / 41 racionem et difficultatem R / 42 post demum patefacere R /

[V p 4]

scilicet declarando ueritatem ATQUE EXPEDIRE TEMPTABO, SI[43] PRIUS EXPENDERO id est more disputatiuo exhausero et quasi in palam adduxero EA QUIBUS MOVERIS. Deinde[44] cum dicit[44] (11) QUERO[45] ENIM prosequitur dissolucionem dubitacionis[45] ordine pretacto.[46] Et[47] diuiditur in partes duas.[47] In prima[48] discutit[49] motiua Boecii more disputatiuo inuestigando radicem tocius dubitacionis in generali. In secunda[50] soluit dubitacionem determinando et declarando ueritatem magis in speciali prosa ultima ibi[51] (pr. 6, 1) QUONIAM IGITUR UTI[52]. Circa primum considerandum quod duo erant motiua[53] principalia propter[54] que uidebatur neganda[55] presciencia uel[56] libertas arbitrii. Unum erat quia uidebatur omnino necessarium

---

---

43 si <u>om. R</u> / 44 deinde ... dicit <u>om. P</u> / 45 quero prosequitur difficultatem dubitacionis <u>R</u> / 46 prefato <u>R</u> / 47 et ... duas <u>R</u> et diuiditur <u>JDPeG</u> diuiditur <u>O</u> diuiditur autem <u>D</u> <u>om. P</u> / 48 et primo <u>P</u> / 49 destituit <u>P</u> / 50 secundo <u>P</u> / 51 ibi <u>om. P</u> / 52 igitur utroque diffinicio <u>P</u> igitur <u>R</u> / 53 mouentia <u>R</u> / 54 per <u>R</u> / 55 negandum <u>R</u> / 56 et <u>PPeG</u> /

quod[57] si esset aliquid prescitum quod illud de necessitate eueniret. Aliud erat[58] quod[59] impossibile uidetur:[59] illud cuius euentus est contingens et incertus posse comprehendi sciencia certa. Et ista duo ex una radice procedunt,[60] scilicet ex hoc quod creditur[61] rem non posse aliter cognosci quam est.[61] Primo ergo Philosophia[62] disputando cum Boecio[63] ad istam radicem tamquam fundamentum[64] dubitacionis Boecium[65] compellit. Secundo destruit ipsum[66] (72) CUIUS ERRORIS. Circa primum duo facit. Primo enim uias quibus infertur necessitas eorum que sunt ex libero arbitrio destruit. Secundo dubitacionem ad istam ultimam radicem deducit[67] ibi SED NEQUE. Circa primum duo facit. Primo enim[68] excludit uias predictas. Secundo soluit quandam dubitacionem que posset oriri ex dictis (44) SED QUI[69] FIERI POTEST. Circa primum duo facit. Primo enim[70] excludit uiam per quem ex presciencia[71] infertur necessitas liberi arbitrii[72] tamquam ex

71 72

---

57 quod om. PPeG / 58 aderat O / 59 quod ... uidetur OJD (quia P) qui uidetur impossibile R / 60 procedunt OJRD proueniunt PPeG / 61 creditur ... est OJD creduntur rem non posse aliter cognosci quod est R creditur non aliter (aut PeG) posse cognosci rem quam (qua P) est PPeG / 62 per hoc P / 63 cum Boecio om. PPeG / 64 ad fundamentum P / 65 Boecium ODPG boecii JRPe / 66 ipsum destruit P / 67 deducit om. P / 68 enim om. P / 69 qui JR quid OD an PPeG / 70 enim om. P / 71 presciencia] di' clio' (?) R / 72 libero arbitrio P /

causa, secundo illam per quam uidetur inferri necessitas liberi arbitrii[73] ex presciencia tamquam ex signo necessitatis ibi (28) SED[74] PRESCIENCIA. Circa primum considerandum quod supra prosa tercia improbauit quandam responsionem per[75] quam quidam[75] uolebant impedire illacionem qua[76] concluditur[77] necessitas eorum que sunt a libero arbitrio ex presciencia. Quam quidem responsionem hic[78] resumit et ostendit[79] eam aliquo modo[80] bonam esse quia sufficienter impedit intencionem aduersarii. Et[81] tali racione ostendit quia[82] aduersarius ex nullo alio probat[83] necessitatem eorum que sunt a libero[84] arbitrio nisi ex hoc quod sunt prescita. Cum ergo[85] ex ista responsione habeatur quod presciencia[86] nullam causalitatem habeat super ea, uidetur sufficienter ostensum esse quod ea que sunt

---

73 libero arbitrio P / 74 si PPeG / 75 perquandam R / 76 quam R / 77 includitur P / 78 hicque OJRD / 79 et ostendit OJRD ostendens PPeG / 80 aliquo modo OJRD in aliquo PPeG / 81 quod R / 82 quod P / 83 pro hac P / 84 a libero PPeG alio OJD a libero arbitrio habere necessitatem R / 85 igitur P / 86 sciencia P /

a libero[87] arbitrio non sunt necessaria nisi eorum necessitas possit aliunde ostendi: quod non fit.[88] Primo ergo ponit istam responsionem resumendo[89] racionem ~~[89]~~ supra ~~[89, 90]~~ [89, 90] positam dicens (11) QUERO ENIM CUR ILLAM RACIONEM SOLVENCIUM PUTES MINUS EFFICACEM QUE scilicet solucio uel responsio PUTAT LIBERTATEM ARBITRII NON[91] IMPEDIRI PRESCIENCIA QUIA EXISTIMAT PRESCIENCIAM NON ESSE CAUSAM NECESSITATIS FUTURIS REBUS. Quod autem per istam responsionem non impediatur illacio necessitatis futurorum[92] patet quia NON ALIUNDE TRAHIS ARGUMENTUM NECESSITATIS FUTURORUM[92] NISI QUOD EA QUE PRESCIUNTUR[93] NON POSSUNT NON EVENIRE quasi diceret ex[94] presciencia tamquam ex causa infers[95] necessitatem futurorum quia ex nullo alio probas eorum[96] necessitatem: et[97] de se necessitatem non habent.[97] (18) SI IGITUR PRENOCIO[98] id est presciencia NULLAM[99] FUTURIS REBUS NECESSITATEM ADICIT ut ista responsio dicit QUOD TU ECIAM FATEBARE id est concedendo[100] fassus[100, 101] es PAULO ANTE scilicet prosa tercia huius QUID EST id est unde erit uel quid cause poterit esse[102] QUOD VOLUNTARII EXITUS COGANTUR AD CERTUM EVENTUM? quasi diceret nichil cause[103] esse poterit; per istam responsionem[103] excluditur necessitas futurorum. Secundo cum

---

87 a libero PPeG alio OJRD / 88 fit PPeG sit OJRD / 89 illam racionem solucionem (?) supra positam resumendo R / 90 supra positam OJRD suppositam PPeG / 91 non PPeG om. OJRD / 92 patet ... futurorum D (argumentum] articulum R) om. OP num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis JPeG / 93 presumuntur P / 94 que R / 95 infers OJRD infert PPeG / 96 eorum om. PPeG / 97 et de se ... habent OJRD om. PPeG / 98 pua'o P / 99 nulla R / 100 confiteberis concludendo R / 101 est P / 102 esse poterit P / 103 cause ... responsionem OJ poterit esse per primam responsionem R esse poterit aliter per istam responsionem R /

dicit (21) ETENIM POSICIONIS GRACIA[104] per quod dictum est uidetur aliquo modo obscurum, ideo hoc euidencius manifestat exemplificando, unde dicit (21) ET UT ADVERTAS QUID CONSEQUATUR[105] gracia composicionis scilicet quam ponit ista responsio que[106] negat presscienciam esse[107] causam necessitatis futurorum STATUAMUS[108] id est ponamus per impossibile NULLAM PRESCIENCIAM FUTURORUM. Igitur[109] hoc posito[109] (23) NUM QUATUM[110] AD HOC ATTINET id est ad[111] istam illacionem qua ex infallibilitate presciencie[111] concluditur[112] necessitas[113] futurorum EA QUE VENIUNT EX ARBITRIO COGUNTUR[114] AD NECESSITATEM? Cui Boecius (25) MINIME et Philosophia STATUAMUS ITERUM ESSE SED NICHIL NECESSITATIS INIUNGERE REBUS scilicet futuris; MANEBIT, UT OPINOR, EADEM LIBERTAS VOLUNTATIS INTEGRA ATQUE ABSOLUTA scilicet ab omni necessitate.

---

104 posicionis gracia P posicionis gracia quid PeG ponis quia JD proponis quia O proposicionis quia R / 105 sequitur P / 106 hic P / 107 esse presscienciam P / 108 spatuemus ... futurorum OJRD om. PPeG / 109 hoc igitur posito P / 110 num quantum D num quam tu R numquam OJPPeG / 111 ad illam illacionem quam ex infallibili presciencia R / 112 excluditur R / 113 necessitatis P / 114 coguntur OJRD cogantur PPeG /

statuamus

Deinde[115] cum dicit[115] (28) SED PRESCIENCIA excludit[116] quandam uiam aliam[117] per quam possit[118] alicui uideri inferri necessitas futurorum ex presciencia. Et[119] circa hoc duo facit.[119] Et primo ponit uiam illam[120] dicens (28) SED, INQUIES scilicet tu aduersando[121] mihi PRESCIENCIA ETSI id est quamuis NON SIT NECESSITAS EUENIENDI id est causa ut res eueniat[122] TAMEN SIGNUM EST EA ESSE EVENTURA NECESSARIO. Et ita ex presciencia potest inferri necessitas[123] futurorum tamquam ex signo. Secundo cum dicit (30) HOC[124] IGITUR MODO[124] importat uiam istam[125] et hoc dupliciter:[125] primo quantum ad ipsam racionem in se; secundo quantum ad racionis modum ibi[126] (38) IAM VERO PROBACIONEM. Dicit ergo[127] quantum ad[128] primum quod si presciencia non

---

115 deinde ... dicit om. P / 116 concludit R / 117 aliam om. PPeG / 118 posset R / 119 Et circa ... facit om. PPeG / 120 istam R / 121 aduersando tu P / 122 eveniunt PPeG / 123 necessitate P / 124 hoc igitur modo hoc igitur modo P / 125 et hoc dupliciter OJD dupliciter RPPeG / 126 ibi om. P / 127 ergo primo R / 128 quantum ad OJRD quoad PPeG

sit nisi[129] signum necessitatis futurorum quod eciam una posita presciencia erunt futura necessaria nichilominus. Unde dicit (30) HOC IGITUR MODO scilicet posito presscienciam esse signum necessitatis futurorum CONSTARET EXITUS FUTURUM NECESSARIOS[130] ESSE ETIAM SI[131] NON FUISSET PRECOGNICIO.[132] Et[133] hoc probat[133] ex natura signi dicens (32) OMNE ETENIM SIGNUM TANTUM OSTENDIT QUID SIT id est manifestat illud cuius signum esse NON[134] VERO EFFICIT QUOD DESIGNAT. (33) QUARE UT PRENOCIONEM id est prouidenciam APPAREAT ESSE SIGNUM HUIUS[135] NECESSITATIS DEMONSTRANDUM EST[136] PRIUS NICHIL CONTINGERE NON[137] EX NECESSITATE id est omnino euenire necessario. (36) ALIOQUIN SI HEC id est[138] necessitas futurorum NULLA EST, NEC ILLA[139] QUIDEM scilicet presciencia POTERIT ESSE SIGNUM EIUS[140] REI QUE[141] NON EST[141]

---

129 nisi om. R / 130 necessitate (?) O / 131 et si P / 132 prima cognicio P / 133 et hoc probat RDPPeG prius ergo et hoc probat OJ / 134 nec P / 135 huius om. R / 136 esse R / 137 nisi PPeG / 138 scilicet ORD / 139 ista R / 140 cuius P huius O / 141 que non est signum eius rei que non est R /

et ita non[142] ualet ad probandum necessitatem futurorum argumentare ex presciencia tamquam ex[143] signo. Deinde[144] cum dicit[144] (38) IAM VERO PROBACIONEM[145] improbat uiam probandi necessitatem futurorum ex signo quantum ad modum probacionis quia talis probacio non est demonstratiua sed tantum probabilis qualem modo[146] non querimus quia opposita possunt probari racionibus probabilibus.[147] Unde talis probacio non est firma. Dicit ergo IAM VERO CONSTAT PROBACIONEM[148] SUBNIXAM id est sustentatam RACIONE FIRMA cuiusmodi solum[149] est racio[150] demonstratiua NON[151] ESSE DUCENDAM[152] EX SIGNIS NEQUE PETITIS ARGUMENTIS EXTRINSECUS quia talis probacio non est firma sed probabilis SED EX CONVENIENTIBUS id est propriis NECESSARIISQUE CAUSIS quia[153] hoc[154] facit demonstracionem. Deinde cum dicit (41) SED QUI FIERI[155] soluit quandam dubitacionem.

---

142 non om. O / 143 ex om. OJ / 144 deinde ... dicit om. P / 145 probationem om. PPeG / 146 modum JP / 147 probabilibus racionibus R / 148 probacionem om. R / 149 solum om. R / 150 racio om. PPeG / 151 omne P / 152 ducenda PPeG deducendam R / 153 quia OJD que RPPeG / 154 hic P / 155 qui fieri OJRD quid fieri PeG quid P /

Et circa hoc[156] duo facit. Quia enim ex quo ostensum est quod ex infallibilitate presciencie non concluditur necessitas futurorum, que autem non sunt necessaria possunt non euenire, uidetur ergo[157] quod aliqua possunt presciri et tamen[158] quod non[159] eueniunt,[158, 160] quod est[161] impossibile; quod tamen uidetur sequi ex dictis. Unde primo quasi dubitando hoc querit dicens (41) SED scilicet ex quo ita est[162] quod ea[163] que sunt prescita non sunt necessaria sed possunt non euenire[163] QUI id est quomodo FIERI POTEST UT EA QUE PROVIDENTUR[164] ESSE FUTURA[164] NON EVENIANT? Secundo cum dicit (42) QUASI VERO[165] soluit istam[166] dubitacionem[166] dicens quod non est necessarium[167] nec eciam positum quod prescita[168] non eueniant,[169] immo oportet dicere quod prescita euenient[170] sed[171] tamen non euenient[171] de necessitate. Unde dicit QUASI VERO ac si diceret: ista dubitacio tua[172] procedit QUASI VERO NOS CREDAMUS EA QUE PROVIDENCIA

156 circa hoc om. P / 157 ergo enim R / 158 tamen non euenire R / 159 non om. O / 160 euenient O / 161 non est O / 162 est ita P / 163 ea ... euenire OJRD ea non sunt prescita sed possunt non euenire P / 164 prouidentur esse futura prouidentur P / 165 quasi uero] quiu'o R / 166 dubitacionem istam R / 167 negantum R / 168 presciencia P / 169 eueniant RJ euenient OD eueniunt PPeG / 170 eueniunt P / 171 sed tamen non euenient om. P / 172 tua om. R /

PRENOSCIT[173] NON ESSE FUTURA sed hoc non est uerum et procedit hec dubitacio AC SI NON[174] POCIUS ARBITREMUR ILLUD quod LICET EVENIANT,[175] NICHIL TAMEN NECESSITATIS HABUISSE IN SUI NATURA UT EVENIRENT et tamen hoc est quod[176] arbitramur, unde ex falsa imaginacione procedit obiectio, unde exemplariter manifestat quomodo aliquid comprehenditur certa[177] cognicione et tamen non est necessarium. Unde dicit (46) QUOD scilicet illud quod cognitum est eueniat et tamen non[178] necessario LICEBIT scilicet tibi UT HINC id est[179] ex tali exemplo FACILE nomen pro aduerbio PERPENDAS. (47)

---

173 prenoscit prouidencia O / 174 non om. PPeG / 175 eueniant OJD euenient R eueniunt PPeG / 176 hoc est quod om. P / 177 circa JR / 178 non OJRD om. PPeG / 179 id est] scilicet P /

ETENIM INTUEMUR PIURA SUBIECTA OCULIS id est aspectui[180] oculorum DUM FIUNT id est dum sunt in fieri UT EA QUE AURIGE SPECTANTUR FACERE IN[181] MODERANDIS ATQUE FLECTENDIS QUADRIGIS[181] ATQUE CETERA IN HUNC MODUM id est simili modo uidemus multa alia ut que fiunt uel in palestra uel in aliis[182] quibuscumque uoluntariis[183] actibus. (50) NUM[184] IGITUR ULLA NECESSITAS COMPELLIT QUICQUAM[185] ILLORUM ITA FIERI? scilicet sicut oculus uidet quod fit.[186] Et respondet Boecius (51) MINIME. et assignat racionem. FRUSTRA ENIM ESSET EFFECTUS ARTIS[187] SI OMNIA MOVERENTUR COACTA in hiis que necessario eueniunt non ualet[188] ars unde frustra esset ars flectendi quadrigam si necessario flecterentur.[189] Et arguit tunc[190] Philosophia ~~185~~ ulterius[190] dicens (53) IGITUR ILLA QUE CUM FIUNT CARENT NECESSITATE EXISTENDI[191] EADEM FUTURA SUNT SINE NECESSITATE PRIUSQUAM FIANT. Istud manifestum uidetur[192] ex se, ex quo concludit[193] dicens (55) QUARE SUNT

---

180 aspectu PPeG / 181 in moderandis ... quadrigis OJRD in moderatis flectendis quadrigis R in quadrigis moderandis atque flectendis PPeG / 182 alia O / 183 uoluntatis P / 184 siue P / 185 quicquid P quecumque R / 186 fit JRD scit OPPeG / 187 artis effectus O / 188 est R / 189 fulcerentur P / 190 ulterius tunc ~~Philosophia~~ philosophie R / 191 existendi necessitate P / 192 est uidetur P / 193 concludit om. O /

QUEDAM EVENTURA QUORUM EXITUS id est euentus ABSOLUTUS SIT[194] AB OMNI NECESSITATE. Nec potest isti consequencie contradici nisi quis[195] uelit[196] dicere quod ea que nunc fiunt non erant futura antequam essent, quod manifestum est esse omnino[197] contra racionem. Unde dicit (56) NAM NULLUM ARBITROR DICTURUM QUIDEM[198] ESSE ILLUD[198] QUOD[199] QUE NUNC FIUNT VENTURA NON FUERINT[199] PRIUSQUAM FIERENT. Hoc enim[200] nimis esset irracionale[201] et ideo necessario concluditur[202] (58) IGITUR HEC ECIAM[203] PRECOGNITA HABENT EVENTUS LIBEROS scilicet a[204] necessitate. (60) NAM SICUT SCIENCIA PRESENCIUM RERUM NICHIL IMPORTAT NECESSITATIS HIS[205] QUE FIUNT[205] ut patet[206] in exemplo de aliquo presencialiter considerante moderacionem quadrige ITA[207] PRESCIENCIA FUTURORUM NICHIL HIIS QUE FUTURA

---

194 est absolutus R / 195 quis OJRD prius PPeG / 196 uelis R / 197 omnino esse RPPeG / 198 quidem esse illud OJ (esset R) illud quidem esse PPeG / 199 quod ... fuerint OJD scilicet quod que nunc fiunt non essent uentura R esse que nunc fiunt uentura non fuerunt PPeG / 200 re P / 201 irracionabile PPeG / 202 concludit R / 203 quod R / 204 non R / 205 his que fiunt om. R / 206 patet om. R / 207 in P /

[V p 4]

SUNT[208] scilicet necessitatis IMPORTAT.[208] Deinde[209] cum dicit[209] (62) SED HOC, INQUIS, IPSUM[210] Philosophia uelut ui disputacionis coacta[211] totam disputacionem[212] ad suum radicale fundamentum reducit tamquam ultimum refugium aduersarii dicens SED INQUIS[213] scilicet tu Boeci uel quicumque michi aduersaris[214] HOC IPSUM DUBITATUR scilicet AN POSSIT ESSE[215] ULLA[216] PRENOCIO[217] id est presciencia EARUM RERUM QUE EXITUS NECESSARIOS NON HABENT quasi diceret: bene declarasti[218] quod[219] si contingencia[220] sunt prescita non propter hoc erunt necessaria sed quamuis ista conditionalis[221] sit uera non tamen oportet quod hoc[222] antecedens sit uerum scilicet quod contingencia sint[223] prescita. Et ideo de hoc est dubitacio, quia istud nullo modo uidetur esse[224] possibile (64) ETENIM TIBI[225] VIDENTUR DISSONARE scilicet contingencia[226] et presciencia PUTASQUE SI[227] PREVIDEANTUR[228] CONSEQUI NECESSITATEM, SI[229] NECESSITAS DESIT MINIME

---

208 sunt nichil necessitatis scilicet necessarios imponit R / 209 deinde ... dicit om. P / 210 ipsum OJD om. RPPeG / 211 coacta OJRD om. PPeG / 212 disputacionem RPPeG dubitacionem OJD / 213 iniquis R / 214 aduersaris michi R / 215 esse om. P / 216 illa P / 217 priuacio OP / 218 declinasti P / 219 scilicet P / 220 precontinencia P / 221 conclusio R / 222 hoc om. P / 223 continencia sit P / 224 esse om. P / 225 tibi OJD sibi R om. PPeG / 226 continencia P / 227 non P / 228 preuidentur R / 229 sed P /

[V p 4]

PRESCIRI;[230] QUOD SI QUI SUNT EXITUS[231] INCERTI id est qui habent euentum incertum puta contingencia[232] EA PROVIDENTUR[233] QUASI CERTA, TU[234] PUTAS ILLUD[235] ESSE CALIGINEM OPINIONIS NON[236] VERITATEM SCIENCIE et in hoc deciperis[237] cuius decepcionis causa est error tuus[238] circa iudicium cognicionis (71) CREDIS ENIM DIVERSUM ESSE AB INTEGRITATE SCIENCIE ALITER ARBITRARI REM[239] aliter[240] inquam a parte cognoscentis AC[241] id est quam res habent sese[241] et in hoc erras cognoscere[242] tam[243] aliter a parte rei cognite quam si[244] diuersum est a sciencia. Deinde[245] cum dicit[245] (72) CUIUS ERRORIS[246] destruit istam radicem ostendens[247] quod procedit ex supposicione cuiusdam[248] falsi. Et[249] circa hoc duo facit.[249] Primo[250] ostendit

---

230 presciri nihilque sciencia comprehendi posse nisi certum (ut certum D) JD / 231 exterius P / 232 continencia P / 233 preuidentur P prouidencia R / 234 tu om. P / 235 illud om. R / 236 ut P / 237 deciperis OJD decipis RPPeG / 238 tuus om. PPeG / 239 rem om. PPeG / 240 aliter] rot'(?) P / 241 ac ... sese OJRD ac qua res habeat sese P / 242 cognoscere rem PPeG / 243 tamen rem R / 244 si O sic P sit JRDPeG / 245 deinde cum dicit om. P / 246 cuius erroris OJD cuius errore R error PPeG / 247 ostendens om. R / 248 est causa P / 249 et ... facit om. P / 250 et primo P /

8

~~tendit~~ falsitatem[251] illius[252] suppositi generaliter.[253] Secundo[254] applicat ad propositum prosa quinta ibi (1) QUOD SI IN CORPORIBUS.[254] Circa primum duo facit.[255] Primo ponit illam supposicionem falsam ex qua creatur error iste circa presciencism. Secundo illius[256] supposicionis falsitatem declarat (75) OMNE ENIM[257] QUOD.[258] Primo ergo ponit istam supposicionem falsam dicens (72) CUIUS ERRORIS scilicet qui iam[259] positus est circa presciencism ut uideatur non posse stare cum litertate arbitrii CAUSA EST QUOD[260] ESTIMAS OMNIA[261] QUE QUISQUE[262] NOVIT COGNOSCI[263] EX VI TANTUM ATQUE NATURA[264] IPSORUM[265] QUE SCIUNTUR[266] quod non est uerum, unde dicit[267] QUOD TOTUM CONTRA EST quia magis cognoscuntur[268] secundum naturam cognoscentis. Deinde[270] cum dicit (75) OMNE[269] ENIM probat quod cognita cognoscuntur secundum naturam cognoscentis[270] et non secundum modum cogniti. Et[272] circa

---

251 falsitate R / 252 ius P / 253 generaliter om. P / 254 secundo ... corporibus OJDPeG (prosat R) secundo ostendit quod insufficiens est racio illorum qui nituntur improbare prouidenciam diuinam ex modo cognicionis per hoc quod ostensum est cognicionem sequi conditionem cognoscentis et non rei cognite prosa quinta quod in corporibus P / 255 facit om. P / 256 alius O / 257 omne enim OPD esse enim RPeG / 258 quod OJD om. RPPeG / 259 iam om. OJ / 260 quia PPeG / 261 estimas omnia OJRD existimas PPeG / 262 quis R / 263 cognosci OJRD agnosci PPeG / 264 natura OJRD nichil P / 265 eorum PPeG / 266 qui sciunt P / 267 unde dicit om. R / 268 cognoscitur P / 269 esse RPPeG / 270 deinde cum dicit ... naturam cognoscentis om. P / 271 naturam P / 272 et ... facit om. P /

hoc duo facit.[272] Primo enim[273] declarat propositum. Secundo improbat opinionem Stoicorum ex qua uidetur probari contrarium suo intento[274] metro quarto ibi QUONDAM PORTICUS. Circa primum duo facit. Primo declarat propositum suum[275] per exempla. Secundo[276] confirmat per[277] racionem ibi[278] (117) NEQUE ID[279] INIURIA. Circa primum duo facit. Primo declarat suum intentum[280] exemplificando[278] in uiribus cognitiuis[281] non subordinatis, secundo[282] exemplificat[283] in uiribus[284] cognitiuis subordinatis[282] ibi (82) IPSUM QUOQUE HOMINEM. Dicit ergo (75) OMNE ENIM QUOD COGNOSCITUR NON COMPREHENDITUR SECUNDUM SUI VIM id est secundum motum[285] sue nature[285] SED POCIUS[286] SECUNDUM FACULTATEM[287] COGNOSCENCIUM. (77) NAM UT

---

272 et ... facit om. P / 273 enim om. RPPcG / 274 suo in P / 275 suum propositum R suum om. P / 276 secundo om. R / 277 in P / 278 ibi ... exemplificando om. P / 279 illud OJD / 280 propositum R / 281 cognitis RP / 282 secundo ... subordinatis om. P / 283 exemplificat om. R / 284 iuribus O / 285 sue nature motum PR / 286 post P / 287 modum secundum facultatem R /

HOC[288] LIQUEAT id est pateat BREVI EXEMPLO, VISUS COGNOSCIT ALITER EANDEM[289] CORPORIS ROTUNDITATEM ALITER TACTUS. (79) IPSE scilicet uisus EMINUS id est a longinquo MANENS INTUETUR TOTUM SIMUL IACTIS RADIIS loquitur secundum opinionem ponencium uiam fieri extramittendo; HIC VERO scilicet tactus COHERENS ORBI ATQUE CONIUNCTUS[290] et hec prima differencia ad uisum[291] qui a[292] remotis conspicit MOTUS[293] CIRCA IPSUM[294] AMBITUM. Secunda differencia ad uisum qui manens immotus[295] contuetur PARTIBUS COMPREHENDIT ROTUNDITATEM hec est tercia[296] differencia ad uisum qui totum simul comprehendit.[297] Non foret autem talis differencia in[298] comprehensione rei si res[298, 299] cognosceretur[300] ex natura sua cum ipsa eadem remanet in utraque cognicione. Deinde[301] cum dicit[301] (82) IPSUM QUOQUE declarat intentum[302] in uiribus cognitiuis subordinatis. Et circa hoc[303] tria[304] facit. Primo enim[305] docet[306] quomodo idem ab istis diuersis uiribus

---

288 contra P / 289 eandem om. R / 290 conuinctus O / 291 ipsum uisum R / 292 quia a R / 293 motum P / 294 ipsum om. R / 295 in motu P / 296 secunda P / 297 comprehendit om. R / 298 in apprehensione si res R / 299 si res om. P / 300 cognoscetur R / 301 deinde cum dicit om. P / 302 intentum suum O / 303 circa hoc om. P / 304 duo R / 305 enim om. PR / 306 dicit R /

c.

115

diuersimode[307] comprehenduntur. Secundo[308] docet quomodo iste diuerse cogniciones se habent adinuicem ibi[309] (92) IN QUO ILLUD. Tercio concludit suum principale intentum (115) VIDESNE IGITUR.[310] Vires[311] cognitiue subordinate in quibus exemplificat sunt iste quatuor scilicet sensus exterior qui conuenit omnibus animalibus, imaginacio que tantum animalibus perfectis, racio que[312] solum hominibus, et intelligencia[313] per quam solum diuinam cognicionem intelligit,[314] ut patet infra[315] prosa sequente. Dicit ergo (82) IPSUM QUOQUE HOMINEM ALITER[316] CONTUETUR SENSUS scilicet exterior ALITER IMAGINACIO que pertinet ad sensum interiorem ALITER RACIO, ALITER INTELLIGENCIA et quomodo aliter manifestat subdens[317] (84)

---

307 diuersitatem P / 308 tercio P / 309 ibi om. P / 310 autem P / 311 uires om. P / 312 que racio R / 313 intelligencia om. P / 314 intendit P / 315 infra om. PPeG / 316 aliter om. R / 317 dicens R /

SENSUS ENIM scilicet exterior, puta uisus IUDICAT id est discernit FIGURAM[318] scilicet homines IN SUBIECTA MATERIA id est in ipso materiali sensibili CONSTITUTUM,[319] IMAGINACIO SOLAM FIGURAM scilicet discernit SINE MATERIA id est in absencia materialis sensibilis non sine materialibus condicionibus quia indiuidualiter eam[320] apprehendit. (86) RATIO VERO HANC scilicet imaginacionem TRANSCENDIT SPECIEMQUE[321] IPSAM id est naturam specificam hominis que singularibus inest PERPENDIT id est discernit CONSIDERACIONE UNIVERSALI scilicet[322] abstrahendo a condicionibus materialibus et indiuiduantibus. (88) OCULUS VERO[323] INTELLIGENCIE EXISTIT CELSIOR; SUPERGRESSA NAMQUE scilicet intelligencia UNIVERSITATIS AMBITUM que scilicet in singularibus existit IPSAM ILLAM[324] SIMPLICEM FORMAM scilicet[325] ideam hominis que in mente diuina consistit CONTUETUR[326] ACIE[327] PURE[328] MENTIS dicitur diuina mens pura quia nichil ab extra recipit, ut[329]

---

318 firmam (?) R / 319 constituta R / 320 eam om. P / 321 qui speciem P / 322 id est] scilicet P / 323 autem PPeG / 324 illam om. PPeG / 325 id est P / 326 intuetur PPeG / 327 ac et P / 328 pura om. P / 329 ut patet ... metaphysice om. Sed mg. suppl. O /

patet per philosophum XII. Metaphysice.[329] Deinde[330] cum dicit[330] (92) IN QUO[331] ILLUD docet quomodo iste diuerse cogniciones se habent adinuicem dicens IN QUO id est in ordine istarum quatuor cognicionum ILLUD EST MAXIME CONSIDERANDUM; NAM VIS COMPREHENDENDI[332] SUPERIOR AMPLECTITUR INFERIOREM quia[333] cognoscit omne illud quod cognoscit inferior[333] INFERIOR VERO NULLO MODO CONSURGIT[334] AD SUPERIOREM scilicet ut apprehendat illud quod superior tamquam proprium[335] cognoscit. Et hoc manifestat exemplo dicens (95) NEQUE ENIM SENSUS ALIQUID

~~329 ut patet ... metaphysice om. Sed mg. suppl. O /~~ 330 deinde ... dicit om. P / 331 quod (?) P / 332 comprehendi alia m. corr. P / 333 quia ... inferior] quia cognoscit superior scit esse illud quod cognoscit inferior R / 334 consurgit om. P / 335 proprium alia m. P /

[V p 4]

EXTRA MATERIAM VALET scilicet comprehendere sicut potest imaginacio VEL IMAGINACIO CONTUETUR[336] SPECIES UNIVERSALES scilicet quas[337] apprehendit[338] racio VEL RACIO CAPIT SIMPLICEM FORMAM scilicet quam[339] cognoscit intelligencia.[339] Sed e contrario superior potest comprehendere quicquid comprehendit[340] inferior non tamen eo modo quo comprehendit[341] inferior, unde dicit (97) SED INTELLIGENCIA QUASI[342] DESUPER SPECTANS quia ipsa[343] est in supremo[344] gradu cognicionis CONCEPTA FORMA ideali que in diuino conceptu[345] relucet DIIUDICAT ET CUNCTA[346] QUE[347] scilicet illi forme ut puta cognoscendo ideam hominis cognoscit omnia que sunt in homine SED EO MODO COMPREHENDIT scilicet ea QUO IPSAM[348] FORMAM QUE scilicet forma NULLI ALII scilicet inferiori cognicioni[349] NOTA ESSE POTERIT. (100) NAM ET RACIONIS UNIVERSUM scilicet[350] ipsam naturam hominis in uniuersali[351] a racione comprehensam. ET IMAGINACIONIS FIGURAM[352] ET MATERIALE ET[353] SENSIBILE[352] quod~~[352]~~ spectat ad sensum exteriorem COGNOSCIT scilicet

---

336 continet P / 337 quas om. P / 338 comprehendit R / 339 quin cognicio fit intell'ciua P / 340 potest PPeG / 341 apprehendit PPeG / 342 quasi om. R / 343 ipse O / 344 summo R / 345 conspectu PPeG / 346 alia R / 347 que om. P / 348 ipsam formam que scilicet forma OJD ipsam eam que scilicet forma R ipsa formaque scilicet forma P ipsam formam PeG / 349 cognicioni inferiori R / 350 id est OJ / 351 uniuersalia R / 352 figuram quod spectat ad imaginacionem et materiale sensibile R / 353 et om. O /

intelligencia[354] diuina NEC RACIONE UTENS NEC IMAGINACIONE NEC[355] SENSIBUS SED PROSPICIENS CUNCTA UNO[356] ICTU MENTIS scilicet absque discursu[357] uel collacione quod[358] non facit[358] racio FORMALITER UT ITA DICAM quia[359] nichil materiale extra existens requirit presens uel absens sicut sensus et imaginacio. Sicut autem intelligencia alias tres[360] inferiores[361] comprehendit, sic eciam[362] racio duas inferiores scilicet imaginacionem et sensum, unde subdit[363] (104) RACIO QUOQUE CUM[364] CONCIPIT QUID

---

354 intelligibilia R / 355 uel R / 356 uno RPPeG primo (1°) unc OJD / 357 discursu om. P / 358 quod non facit OJPPeG quam facit RD / 359 quod O / 360 res R / 361 inferiores om. P / 362 eciam et OD / 363 dicit PPeG / 364 quoque cum JRD quoque non O que P cum PeG /

UNIVERSALE NEC IMAGINACIONE UTENS NEC SENSIBUS scilicet in ipsa uniuersalis comprehensione[365] quia uniuersale non comprehenditur per actum imaginacionis uel sensus: utitur[366] tamen[367] racio actibus imaginacionis uel sensus in comprehensione uniuersalis tamquam preuiis ad preparacionem[~~370~~ 368] obiecti sui

IMAGINABILIA ET SENSIBILIA COMPREHENDIT. Quod patet quia (107) HEC scilicet racio EST QUE ITA DIFFINIT UNIVERSALE SUE CONCEPCIONIS: HOMO EST ANIMAL BIPES RACIONALE. (108) QUE scilicet diffinicio CUM[~~371~~ 369] SIT UNIVERSALIS NOCIO id est notificacio TAMEN NULLUS[~~372~~ 370] IGNORAT REM scilicet que[~~373~~ 371] hac[~~374~~ 372] diffinicione notificatur ESSE IMAGINABILEM SENSIBILEMQUE, QUOD[375] id est quam rem[~~375~~ 373] scilicet hominem ILLA scilicet racio CONSIDERAT NON IMAGINACIONE VEL SENSU SED RACIONALI CONCEPCIONE. Sicut autem[~~376~~ 374] racio imaginacionem[~~377~~ 375]

---

365 concepcione P / 366 utitur utitur P / 367 tamen om. O / ~~370~~ 368 preparacionem RD propriaionem O propriam racionem J propriam racio P / ~~371~~ 369 in illacum R / ~~372~~ 370 nullus tamen P / ~~373~~ 371 que om. P / ~~374~~ 372 hac OR habet J in hac DPPeG / ~~375~~ 373 quia pro id est quam esse PG / ~~376~~ 374 enim P / ~~377~~ 375 imaginem P /

et sensum comprehendit sic imaginacio sensum et non e contrario. Unde subdit (112) IMAGINACIO QUOQUE TAMETSI id est quamuis SUMPSIT EXORDIUM VISENDI FORMANDIQUE FIGURAS EX SENSIBUS actus enim sensus est primus actui imaginacionis et causa eius, unde dicit[378] philosophus secundo[379] de anima quod fantasia quam hic uocat imaginacionem[380] est motus factus a sensu TAMEN ABSENTE SENSU[381] exteriori in actu COLLUSTRAT id est imaginacio QUEQUE SENSIBILIA NON SENSIBILI SED IMAGINARIA RACIONE IUDICANDI. Deinde[382] cum dicit[382] (115) VIDESNE IGITUR[383] concludit ex premissa deduccione[384] suum[385] principale intentum[385] scilicet illud[386] quod cognoscitur non secundum sui[387] naturam, cognoscitur sed secundum

---

378 subdit R / 379 terciá R / 380 imaginem P / 381 sensibile R / 382 deinde ... dicit om. P / 383 igitur om.R ergo P / 384 dubitacione R / 385 intentum principale P / 386 id RP / 387 suam R /

naturam cognoscentis. Alioquin unum et idem a[388] diuersis uiribus cognitiuis non diuersitate sed eodem modo cognoscetur,[389] quod ex dictis patet esse falsum. Dicit ergo (115) VIDESNE IGITUR o Boeci UT id est quomodo CUNCTA UTANTUR POCIUS SUA FACULTATE IN[391] COGNOSCENDO QUAM EORUM scilicet facultate[393] QUE COGNOSCUNTUR? Deinde[394] cum dicit[394] (117) NEQUE ID[395] INIURIA confirmat quod dictum est per racionem que talis est. Omnis actus siue[396] operacio sequitur condicionem illius potencie cuius est actus et operacio, sed[397] iudicare siue cognoscere est actus et operacio potencie cognoscentis[397] et non potencie[398] illius quod cognoscitur. Igitur iudicare et cognoscere sequitur motum et condicionem cognoscentis et non rei cognite. Dicit ergo NEQUE ILLUD scilicet quod res cognoscitur non secundum sui naturam[400] sed[401] secundum modum et naturam cognoscentis[402] INIURIA scilicet contigit[403] NAM CUM[404] OMNE IUDICIUM scilicet[405] cognicionis[406] EXISTAT ACTUS id est operacio IUDICANTIS scilicet[407] cognitiue NECESSE EST[408] UT QUISQUIS scilicet cognoscens SUAM OPERAM[410] id est sue operacionis modum PERFICIAT NON EX ALIENA SED EX PROPRIA POTESTATE.

---

388 a om. P / 389 cognosceretur P / 390 igitur om. R (ne igitur] igiturne P) / 391 in om. PPeG / 392 aliorum O / 393 facultatis P / 394 deinde ... dicit om. P / 395 nec illud O neque (id om.) R / 396 uel R / 397 sed ... cognoscentis ORPeG potencie cognoscentis JP / 398 nota potencia P / 399 cognicionem R / 400 naturam sui R / 401 scilicet P / 402 cognicionis R / 403 scilicet contigit om. P / 404 non tantum P / 405 scilicet om. P / 406 cognicionem R / 407 scilicet om. O / 408 potencie necesse est R / 409 scilicet om. P / 410 suam operacionem R operam suam PPeG /